

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Хушвахтзода Қ.Х.

« 9 » 11 соли 2023

ХУЛОСАИ

кафедраи сотсиологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Диссертатсияи Муҳаммадқодирӣ Начмуддин дар мавзуи «Масъалаҳои таҳсилоти динӣ дар давлати дунявӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сотсиологӣ аз рӯи ихтисоси 22.00.04 – Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ, дар кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон омода гардидааст.

Муҳаммадқодирӣ Начмуддин соли 2013 факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро аз рӯи ихтисоси сотсиология хатм намудааст. Аз 02.01.2020, то ҳол Муҳаммадқодирӣ Начмуддин ҳамчун унвонҷӯи кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон фаъолият менамояд.

Шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳони номзадӣ аз санаи 29.06.2023, таҳти №3408/24-211 аз ҷониби шӯъбаи сотсиологияи назди Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон дода шудааст.

Мавзуи диссертатсия бо Қарори Шурои олимони факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 12.12.2018, суратмаҷлиси №5 тасдиқ гардидааст.

Роҳбари илмӣ – номзади илмҳои фалсафа, дотсент Миров Ф.С. ба ҳайси дотсенти кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи ДМТ фаъолият менамояд.

Дар натиҷаи муҳокима кафедра ба чунин хулоса омад:

Тағйироти куллии иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва сиёсӣ фарҳангии солҳои 90-уми асри XX ва соҳибистиқлол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба афзудани таъсири ташкилотҳои динӣ ба ҳаёти иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеа мусоидат намуданд. Дар фазои динии ҳаёти ҷамъиятӣ амсилаҳои гуногуни таҳсилоти динӣ ба вуҷуд омаданд, ки иҷтимоишавии динии шаҳрвандон, махсусан, наврасону ҷавонро ба амал мебароварданд. Таъсири дин ба паҳлуҳои мухталифи ҳаёти ҷомеа то дараҷае зиёд гардид, ки рӯҳониёни машҳури Тоҷикистон на танҳо дар амалӣ ва татбиқ гардидани анъанаҳо ва маросимҳои динӣ иштироқи кофӣ доштанд, балки ба масъалаҳои иқтисодӣ ва сиёсӣ ҷомеа даҳлат намуданд. Намояндагони қишри рӯҳонии ҷомеа тавассути таҳсилоти динӣ дар байни наврасону ҷавонон дар баробари таълими донишҳои динӣ ғояҳои шахсӣ ва сиёсӣ худро паҳн мекарданд.

Албатта, дин ва арзишҳои динӣ дар ҷомеаи дунявӣ барои ҳифзи маънавият ва анъанаҳои фарҳангии ҷомеа, рушди ахлоқи шаҳрвандон ва танзими муносибатҳои иҷтимоӣ (махсусан, муносибатҳои оилавӣ) ҷойгоҳи махсусро ишғол менамояд. Давлати дунявӣ барои рушди арзишҳои динӣ ва фаъолияти ташкилотҳои динӣ шароитҳои яхелаи заруриро фароҳам месозад. Барои нигоҳдошти арзишҳои динӣ ва иҷтимоишавии динии шаҳрвандони Тоҷикистон, ҳамзамон ташаккули ҷаҳонбинии солими динӣ ба роҳ мондани таҳсилоти динӣ, муайян намудани амсилаҳои муносибати таҳсилоти динӣ бо таҳсилоти дунявӣ ва ҳифзи анъанаҳои таълими динии шаҳрвандон аҳамияти калон дорад.

Замони шуравӣ таҳсилоти динии шаҳрвандон бо тамоми шаклҳои зухуроти он манъ гардида буд, бо ин сабаб, шакли таҳсилоти динии ҳонагӣ рушд намуд, ки табақаи диндори ҷомеа бо ин восита арзишҳои динии худро ба таври низомнок ҳам набошад, ҳифз карда тавонишанд.

Аммо бояд ёдовар шавем, ки дар Тоҷикистони шуравӣ равияҳо ва мазҳабҳои ғайрианъанавии динӣ роҳ наёфта буданд ва таҳсилоти динии хонагӣ бештар хусусияти фарҳангӣ дошт. Пас аз соҳибхтиёр шудани Тоҷикистон баъзе аз ҷавонон имкон ёфтанд, ки берун аз собиқ Иттиҳодияи шуравӣ дар бузургтарин мадрасаҳои динӣ таҳсил кунанд. Мутаассифона, онҳо дар баробари гирифтани донишҳои амиқӣ динӣ ба равияҳо ва мазҳабҳои ғайрианъанавии гаравида, ғояҳои ифротии онҳоро ба Тоҷикистон ворид намуданд.

Масъалаҳои таҳсилоти динии шаҳрвандон дар шароити давлати дунявӣ Тоҷикистон аз ҷониби донишмандони тоҷикистонӣ дар сатҳи кофӣ ва зарурӣ таҳқиқ нагардидааст. Аз ин рӯ, омӯзишу таҳқиқи масъалаи таҳсилоти динӣ дар давлати дунявӣ ва муайян намудани амсилаҳои самараноки таҳсилоти динӣ дар Тоҷикистон аҳамияти бузурги назариявӣ ва амалӣ дорад.

Асосҳои методологии тадқиқоти диссертатсионӣ. Дар доираи тақиқоти мазкур методҳои умумиилмӣ ва махсуси диалектикӣ, таҳлили мантиқию муқоисавӣ, шарҳдиҳӣ, умумиятдиҳӣ, принсипи таърихият ва равишҳои институтсионалӣ истифода шудаанд. Ҳамзамон ҳангоми омӯзиши мавзуи рисолаи илмӣ аз методҳои таҳқиқоти сотсиологӣ, мисли таҳлили ҳуҷҷатҳо, мушоҳида, муқоиса, пурсиши сотсиологӣ васеъ истифода бурда шудаанд. Инчунин, ба сифати манбаи иттилоот адабиёти илмӣ ва таълимӣ, натиҷаҳои тадқиқотҳои сотсиологӣ, ҳуҷҷатҳои расмӣ, мақолаҳо ва маводҳои интернетӣ ва дигар сарчашмаҳои илмӣ баромад намуданд.

Заминаҳои эмпирикии таҳқиқоти диссертатсиониро таҳқиқотҳои сотсиологӣ дар заминаи кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва шӯбаи сотсиологияи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон гузаронидашуда, инчунин маълумоти Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои

меъёрӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва далелҳои мансуб ба адабиёти илмӣ соҳа ташкил медиҳанд. Коркард ва таҳлили натиҷаҳои тадқиқотҳои сотсиологии гузаронидашуда, ки дар онҳо методҳои сотсиологии сифатӣ ва миқдорӣ истифода шудаанд, тавассути методҳои коркарди оморӣ ва барномаҳои махсуси компютерӣ ба амал бароварда шуд.

Соҳаи тадқиқот. Мавзӯ ва мазмуни диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси Шурои диссертатсионии 6D KOA-005 – 6D050100 – Сотсиология барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сотсиологӣ аз рӯи ихтисоси 22.00.04 – Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ мувофиқат менамояд.

Навгониҳои илмӣ тадқиқоти диссертатсионӣ. Диссертатсияи мазкур нахустин тадқиқоти бунёдии илмӣ оид ба масъалаҳои таҳсилоти динӣ дар давлати дунявӣ мебошад, ки дар ҷанбаҳои зерин таҷассум ёфтааст:

- Масъалаҳои таҳсилоти динӣ вобаста ба равишҳои мухталифи илмӣ, назарияҳои сотсиологӣ ва фарҳанги миллӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор дода шуд. Аввалин маротиба бо равиши сотсиологӣ масъалаҳои таҳсилоти динӣ дар таълимоти сотсиологии классикони илми сотсиология таҳқиқ гардиданд.
- Дар асоси омӯзиши маводи илмӣ-таҳқиқотӣ шаклҳои нави алоқамандии давлати дунявӣ ва ҷомеаи динӣ ошкор гардида. Таҳаввулоти таърихӣ ҳамбастагӣ ва таъсири мутақобилаи дин ва дунявият бо далелҳои муътамад таҳқиқ гардидааст. Муайян карда шуд, ки маҳз ташаккул додани ҷаҳонбинии дунявӣ ва тафаккури илмӣ ба ваҳдати миллӣ ва рушди ҷамъият мусоидат менамояд;
- Хусусиятҳои заминаҳои меъёрӣ-ҳуқуқии таҳсилоти динии шаҳрвандон таҳқиқ гардида ва шароитҳои ҳуқуқии рушди таҳсилоти динӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон нишон дода шуданд. Муайян карда шуд, ки дар давлати дунявии Тоҷикистон барои татбиқ

гардидани ҳуқуқу озодиҳои динии шаҳрвандон тамоми шароити зарурӣ фароҳам оварда шудаанд;

- Муносибат ва ҳамтаъсиррасонии давлати дунявӣ ва ҷомеаи динӣ дар сохтори иҷтимоии Тоҷикистон таҳқиқ гардида, амсилаҳои иртиботи давлати дунявӣ ва иттиҳодияҳои динӣ муайян карда шуданд. Маълум гардид, ки давлати дунявӣ зидди дин набуда, барои фаъолияти озоди иттиҳодияҳои динӣ ва шаҳрвандон мусоидат менамояд.
- Аввалин маротиба масъалаҳои таҳсилоти динии Тоҷикистон бо далелҳои возеҳ баррасӣ гардида, вазъи кунунӣ, машкилот ва дурнамои рушди таҳсилоти динӣ дар давлати дунявии Тоҷикистон мавриди таҳлили амиқи илмӣ қарор гирифтанд. Ошкор карда шуд, ки маҳз таҳсилоти босифати динии расмӣ ва давлатӣ ҷаҳонбинии солими динии шаҳрвандонро ташаккул медиҳад;
- Барои муайян намудани муносибати аҳоли ба дин, таҳсилоти динӣ ва ифротгароии динӣ таҳқиқотҳои сотсиологӣ гузаронида шуданд.

Аҳаммияти назариявии натиҷаҳои тадқиқоти диссертатсионӣ дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсияи номзадиро ҳангоми кор карда баромадани сиёсати давлатӣ нисбат ба дин, таҳкими арзишҳои дунявӣ ва афзалият пайдо намудани онҳо, ҳалли масъалаҳои таҳсилоти динӣ, танзими раванди таҳсилоти динӣ дар Тоҷикистон, таҳияи амсилаҳои муносибати таҳсилоти динӣ ва дунявӣ, пешгирии воридшавии таълимоти динии ифротӣ ба муҳити динии Тоҷикистон, муқовимат ба зидди паҳншавии афкори ифротии динӣ ва пешгирии гаравиши ҷавонон ба гурӯҳҳои ифротгароии динӣ васеъ истифода бурдан мумкин аст. Омӯзиши маводи диссертатсия барои муайян, баҳогузорӣ ва пешбинӣ кардани раванди минбаъдаи муносибати таҳсилоти динӣ ва дунявӣ, самаранок истифода бурдани арзишҳои динӣ дар танзими муносибатҳои иҷтимоӣ, таҳкими худшиносӣ ва ваҳдати миллӣ аҳамияти назариявӣ ва амалӣ дошта метавонад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро ҳамчун маводи иловагӣ ҳангоми таълими фанҳои “Сотсиологияи дин ва маданият”, “Сотсиологияи умумӣ”, “Таърихи сотсиология”, “Этносотсиология”. “Сотсиологияи шахс” ва «Афкори иҷтимоии мутафаккирони Шарқ» васеъ истифода бурдан мумкин аст. Муҳаққиқон ҳангоми гузаронидани таҳқиқотҳои сотсиологӣ, навиштани рисолаҳои илмӣ ва корҳои илмӣ-тадқиқотӣ аз натиҷаҳои ин диссертатсияи илмӣ истифода бурда метавонанд.

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ. Саҳми шахсии муаллифи таҳқиқоти диссертатсионӣ бо расидан ба мақсаду вазифаҳои диссертатсияи илмӣ, сатҳи нағзони илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, мақолаҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ, инчунин дар иштирок дар гузаронидан ва ҷамъбасти натиҷаҳои таҳқиқотҳои сотсиологӣ тасдиқ карда мешаванд. Ҳамзамон тарзи навишт, масъалагузорӣ, хулосабарорӣ ва услуби диссертатсия саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Корҳои нашршуда ва автореферат мазмуни асосии диссертатсияро инъикос менамоянд.

Мақолаҳои илмии муаллиф, ки дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд:

[1-М]. Муҳаммадқодири Начмуддин. Омӯзиши масълаи секуляризатсия дар назарияҳои сотсиологӣ [Матн] / Н. Муҳаммадқодир // Паёми Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон. Силсилаи илмҳои ҷомеашиносӣ. – 2018. – №4. – С. 170-175. ISSN 2074-1847.

[2-М]. Муҳаммадқодири Начмуддин. Асосҳои меъёрӣ-ҳуқуқии таҳсилоти динии шаҳрвандон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] /

Ф.С.Миров, Н. Муҳаммадқодир // Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – 2022. – №4 (247). – С. 242-247. ISSN 2076-2569.

[3-М]. Муҳаммадқодир Начмуддин. Таносуби давлати дунявӣ ва ҷомеаи динӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Н. Муҳаммадқодир // Ахбори инстиутуи фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. – 2022. – №4 (247). – С. 107-111. ISSN 0235-005X.

[4-М]. Муҳаммадқодир Начмуддин. Масъалаҳои таҳсилоти динӣ ва алоқамандии он ба таҳсилоти дунявӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон [Матн] / Н. Муҳаммадқодир // Паёми Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон. Силсилаи илмҳои ҷомеашиносӣ. – 2023. – №11. – С. 161-168. ISSN 2074-1847.

Дар раванди омӯзишу таҳқиқи мавзӯи диссертатсияи илмӣ муаллиф маводи зиёди илмӣ-назариявӣ ва таҳқиқотиро таҳлил кардааст. Муҳаққиқ шахсан дар таҳқиқотҳои сотсиологияи аз ҷониби кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва шӯбаи сотсиологияи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон гузаронидашуда дар мавзӯҳои “Сабабҳо ва дарёфти роҳҳои имконпазири пешгирии рушди зухуроти экстремизм” (соли 2018), “Таҳлили вазъият дар самти муайян намудани рӯ овардани ҷавонон ба фарҳанги бегона” (соли 2019), “Омӯзиши вазъият ва шароитҳои татбиқи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон” (2021) ва “Масъалаҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва фарҳангӣ дар Тоҷикистон” (2022) ширкат варзида, дар коркард ва таҳлили натиҷаҳои таҳқиқоти сотсиологӣ саҳми худро гузошта, дар навиштани диссертатсияи номзадии худ натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқотҳои сотсиологро бомаврид истифода бурдааст.

ТАВСИЯИ ДИССЕРТАТСИЯ БА ҲИМОЯ

Диссертатсияи Муҳаммадқодири Начмуддин таҳқиқоти илмии мустақилона ва пурра анҷомёфта ба ҳисоб рафта, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ дорад, бо мубрамият ва навғониҳо фарқ менамояд. Мақсад ва вазифаҳое, ки диссертант дар назди худ гузоштааст, иҷро гардидаанд ва натиҷаҳою хулосаҳои бадастомада асоснок мебошанд. Натиҷаҳои илмӣ-назариявӣ ва амалии диссертатсияи барои кормандони илмӣ муфид ва муҳим буда метавонанд. Муаллиф ҳангоми навиштани диссертатсия донишҳои амиқи тахассусӣ, маҳорати истифодаи методҳои муосири таҳлилнамӣ, қобилияти баланди мустақилона гузаронидани тадқиқоти илмиро нишон додааст. Корҳои нашрнамуда ва автореферати муаллиф мазмуну мундариҷаи асосии диссертатсияро инъикос менамоянд.

Диссертатсияи Муҳаммадқодири Начмуддин дар мавзуи “Масъалаҳои таҳсилоти динӣ дар давлати дунявӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” ба талаботҳои, ки ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба диссертатсияи номзадӣ муқаррар намудааст, ҷавобгӯ буда, мазмуни он ба ихтисоси 22.00.04 – Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ мувофиқат менамояд.

ҚАРОР ҚАРДА ШУД:

1. Диссертатсияи Муҳаммадқодири Начмуддин дар мавзуи “Масъалаҳои таҳсилоти динӣ дар давлати дунявӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” тадқиқоти илмии мантиқан анҷомёфта буда, ба талаботи манзурнамудаи банди 31, 33-35, 37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, мутобиқ мебошад.
2. Диссертатсияи Муҳаммадқодири Начмуддин дар мавзуи “Масъалаҳои таҳсилоти динӣ дар давлати дунявӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” ба ҳимоя барои дарёфти дараҷаи илмӣ

номзади илмҳои сотсиологӣ аз рӯи ихтисоси 22.00.04 – Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-005-и дар назди Институди фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон тавсия карда шавад.

Хулоса дар ҷаласаи кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул карда шудааст. Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 15 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарafdор» – 15, «зид» – 0, «бетараф» – 0, протоколи №4 аз 08 ноябри соли 2023.

Раиси маҷлис: иҷрокунандаи вазифаи мудири кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон номзади илмҳои сотсиологӣ, муаллими калон

 Шоев Н.С.

Котиби маҷлис: номзади илмҳои сотсиологӣ, дотсенти кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи ДМТ

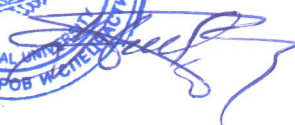
 Таваллоев М.Т.

Имзои Шоев Н.С. ва

Таваллоев М.Т.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори РК ва КМ ДМТ

Тавқиев Э.Ш.

«09» 11 соли 2023